

RADIONICA OBRADA ARHIVSKE, KNJIŽNIČNE I MUZEJSKE GRAĐE

Priredili:

Markita Franulić, Mikica Maštrović, Vladimira Pavić i
Snježana Radovanlija Mileusnić (voditeljica)

Izveštaj

U radionicama koje su se na prethodna tri seminara bavile obradom arhivske, knjižnične i muzejske građe ustanovljene su sličnosti i različitosti te specifičnosti formalne i sadržajne obrade tih triju vrsta građe. Zaključci tih radionica bila su ishodišta za iznalaženje mogućih oblika suradnje triju kulturnih zajednica u okruženju globalne informacijske infrastrukture.

Na četvrtoj radionici pristupilo se prikazu, analizi i raspravi o stručnim poslovima i projektima muzeja, knjižnica i arhiva u kojima je predmet obrade nematerijalni entitet. Namjera nam je bila odgovoriti na neka od sljedećih pitanja: kako pristupiti obradi ratne štete na predmetu kulturne baštine; kako obraditi muzejsku ustanovu sa svim aspektima njezine osnovne djelatnosti; kako verbalizirati slikovno u funkciji formalne, ali i sadržajne obrade.

U izlaganju Vladimire Pavić objašnjena je svrha i metodologija prikupljanja, popisivanja te obrade podataka o ratnoj šteti nastaloj tijekom Domovinskog rata u muzejima i galerijama Hrvatske. Prikazani su oblici predstavljanja prikupljenih i obrađenih podataka sadržanih u publikaciji *Registar ratnih šteta na muzejima i galerijama u Hrvatskoj*. Publikacija je objavljena u analognom obliku (na hrvatskom i engleskom jeziku) i u digitalnom obliku (elektroničko izdanje na web-stranicama Muzejskog dokumentacijskog centra u Zagrebu: <http://www.mdc.hr>) (Prilog 1).

Markita Franulić predstavila je MDC-ov središnji stručni *Registar muzejsko-galerijskih ustanova Republike Hrvatske*. Opisom postupaka prikupljanja podataka kao i strukture Registra, naglašena je potreba za strukturiranim i točno utvrđenim elementima obrade kako bi se u konačnici dobio podatak/informacija koja odgovara na korisničke upite. Snježana Radovanlija Mileusnić, na temelju analize pojedinih muzejskih djelatnosti, pružila je uvid u stanje tih djelatnosti u Hrvatskoj, istaknuvši bitne probleme i potrebe (Prilog 2).

Mikica Maštrović u izlaganju naslovljenom *Problemi predmetne obrade neknjižne građe s posebnim osvrtom na obradu crteža i grafika* govorila je o teorijskim postavkama i praktičnim primjenama obrade slikovne građe. Iznijete su i raspravljene specifičnosti formalne obrade slikovnih entiteta koje čine oblik, materijal i sadržaj te postupci utvrđivanja predmetnica i odrednica za vrstu i materijalna obilježja. Istaknuto je da su specifičnosti predmetiziranja slikovne građe sadržane u samom procesu verbaliziranja odnosno prevođenja slikovnog u jezično (Prilog 3).

Zaključci

- Iskustvo pri radu na prikupljanju podataka o ratnoj šteti na muzejskoj građi potvrdilo je nužnost izrade dokumentacije i dokumentacijskih zbirki standardiziranim postupcima ne samo u muzejima nego i u knjižnicama i arhivima. Naime, bez dokumentacije nije moguća rekonstrukcija temeljnog fundusa u slučaju ratnih razaranja, elementarnih nepogoda i sl.
- Dokumentacijske zbirke nastale obradom arhivske, knjižnične i muzejske građe osnovna su ishodišta za uspostavljanje suradnje arhiva, knjižnica i muzeja. Stoga je potvrđena nužnost utvrđivanja minimuma zajedničkih elemenata obrade tih vrsta građe.
- Bez standardiziranih i dosljedno provedenih dokumentacijskih postupaka u obradi arhivske, knjižnične i muzejske građe ne može se pristupiti njihovom predstavljanju bilo u papirnatom bilo u elektroničkom obliku.
- Nužno je pronalaženje zadovoljavajućih rješenja za trajnu pohranu ne samo dokumentacijskih zbirki već i dokumentacijskih baza podataka! Iskustva triju struka prioritetna su u donošenju odluka o pohrani.
- Suradnjom triju zajednica na stvaranju dokumentacijskih zbirki/dokumentacijskih baza podataka omogućit će se i obogatiti informacijske usluge korisnicima.
- Treba potaknuti stvaranje jedinstvena stručnog registra kulturnih ustanova u sve tri zajednice u Hrvatskoj po uzoru na *Registar muzejsko-galerijskih ustanova Republike Hrvatske*.

WORKSHOP CATALOGUING OF ARCHIVE, LIBRARY AND MUSEUM MATERIAL

Prepared by:

Markita Franulić, Mikica Maštrović, Vladimira Pavić
and Snježana Radovanlija Mileusnić

Report

In the workshops, which in the last three seminars dealt with the descriptive and subject cataloguing of archive, library and museum material, some similarities, differences and specific characteristics of cataloguing were established. The conclusions of the three workshops were the starting points for finding possible forms of co-operation between the three cultural sectors in the global information infrastructure society.

The leaders of the fourth workshop decided to analyse, on the aforementioned basis, the presentation and description of the professional activities as well as museum, library and archive projects in which the description of non-material entity could be approached. Our intention was to answer some of the following questions: how to approach the description of war damages on the subject of cultural heritage; how to analyse a museum institution with all of the aspects of its fundamental activity; how to verbalise pictures in descriptive and subject cataloguing language.

In Vladimira Pavić's presentation the purpose and methodology of collecting, cataloguing and classifying data on war damages resulting from the Croatian War of Independence in the museums and galleries of Croatia was explained. The results of that work are presented in the publication *Registar ratnih šteta na muzejima i galerijama u Hrvatskoj* (Register of the War Damages on the Museums and Galleries of Croatia). The book was published in printed (in Croatian and English) and digital forms (the electronic edition is on the web pages of the Museum Documentation Centre in Zagreb: <http://www.mdc.hr>) (Appendix 1).

Markita Franulić presented the Museum Documentation Centre's central document published as *Registar muzejsko-galerijskih ustanova Republike Hrvatske* (Register of Museums and Galleries of the Republic of Croatia). The description of the procedures for collecting data, the Register's structure, and the need for structured and precisely determined descriptive elements to meet the users' queries regarding the fact/information, were explained in detail.

Snježana Radovanlija Mileusnić, presented an overview of the state of these activities in Croatia, based on the analysis of individual museum activities, pointing out the relevant problems and needs (Appendix 2).

In her presentation *Problems of subject cataloguing of non-book materials with special reference on the analysis of pictures and graphics* Mikica Maštrović spoke from the theoretical

aspect and practical applications of subject cataloguing of the pictorial entities. Presented and discussed were also the specifics of descriptive cataloguing of the pictorial entities which consist of form, material and content, and the procedures of defining subject headings and access points for the type and material characteristics. The specifics of subject cataloguing of the pictorial material contained in the process of verbalising itself, i.e. transforming the pictorial into linguistic were pointed out (Appendix 3).

Conclusions

Experience in collecting data on war damages on museum material has confirmed the necessity of the creation of documentation and documentation collections in standard procedures not only in museums, but also in libraries and archives. Namely, without documentation the reconstruction of the fundamental holdings in the case of the war destruction, natural disasters, etc. is not possible.

Documentation collections developed in the process of the analysis of archive, library and museum material are the basic starting points for the establishment of the co-operation between archives, libraries and museums. For this reason the necessity of determining the minimum common elements for description of these types of material was confirmed.

Without standardised and consistently conducted documentation procedures for archive, library and museum material description, their presentation in either paper or electronic form cannot be considered.

Identification of the satisfactory solutions for the permanent deposit of not only documentation collections but also of documentation databases is necessary! The experience of the three professions is priority in the decision making on deposit.

Information services will be provided and enriched by the co-operation of the three domains on the creation of documentation collections/documentation databases.

The creation of the unique professional register of cultural institutions in all three communities in Croatia, on the model of the *Register of Museums and Galleries of the Republic of Croatia*, should be encouraged.

PRILOG 1

REGISTAR RATNE ŠTETE NA MUZEJIMA I GALERIJAMA U HRVATSKOJ PRIKUPLJANJE PODATAKA, OBRADA I PREDSTAVLJANJE U TISKANOM I ELEKTRONICKOM OBLIKU

Vladimira Pavić

Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Kronologija prikupljanja podataka

Ministarstvo kulture već je 8. srpnja 1991. prosljedilo muzejima i galerijama *Upute o poduzimanju mjera zaštite kulturnih dobara u izvanrednim prilikama*, a nešto kasnije i *Naredbu za provođenje mjera fizičko-tehničke zaštite u objektima u kojima se nalaze pokretni spomenici kulture*.

Muzejski dokumentacijski centar (MDC) odmah se uključio u akciju odašiljanjem uputa muzejima i galerijama o sklanjanju građe i dokumentacije, i zahtjevom za dostavljanje podataka o ratnim oštećenjima. Tako je bilježenje ratnih oštećenja na muzejskim objektima u Hrvatskoj započelo već 1991. godine, nakon prvih ratnih razaranja.

Sredinom 1996. Ministarstvo kulture, na prijedlog Posebne (centralne) komisije za popis i procjenu ratne štete na spomenicima kulture, osniva Stručnu komisiju za popis i procjenu ratne štete na pokretnim spomenicima kulture u muzejima i galerijama, koju čine djelatnici MDC-a. Popis šteta završen je krajem 1999. godine nakon stručnih komisijskih (financijskih) procjena ratnih oštećenja prema vrstama građe i stupnju štete (osim za Vukovarski muzej).

Metodologija prikupljanja podataka

Kao što je već spomenuto, kontinuirano stvaranje baze podataka o ratnoj šteti na muzejima i galerijama započelo je u MDC-u 1991. prikupljanjem pisanih izvješća muzeja i galerija i bilježenjem usmenih dojava s terena o oštećivanju muzejskih objekata.

Sredinom 1996. godine Stručna komisija za popis ratne štete na muzejskoj građi počinje sistematizirati i prikupljati podatke istraživanjem dotad prikupljenih podataka, istraživanjem pisanih knjižničnih i arhivskih izvora podataka te sustavnim obilaskom terena kako bi se dobio uvid u stanje muzejske građe i muzejske dokumentacije, prikupila i stvorila foto-dokumentacija i obavili razgovori s lokalnim stanovništvom.

Upis podataka

Prikupljeni podaci upisivali su se u komplet obrazaca (Š-06) Štete na pokretnim spomenicima kulture koje je, prema Uputama za primjenu Zakona o utvrđivanju ratne štete na spomenike kulture, sastavila i prilagodila stručna radna grupa.

Obrazac se sastoji od omota i 4 lista. Na omot Š-06 upisuju se podaci o ustanovi: naziv, adresa i matični broj te kodirani podaci o djelatnostima, vlasništvu, statusu vlasnika i nadležnom zavodu.

Na listu Š-06/1 upisuju se podaci o pojedinačnu muzejskom predmetu, odnosno skupini predmeta: redni i inventarni broj predmeta, naziv predmeta, autor, škola ili krug, dimenzije, opis spomenika (muzejskog predmeta), opis oštećenja, prijedlog zaštitnih radova te kodirani podaci za vrstu spomenika (muzejskog predmeta), stanje predmeta prije oštećivanja (1 - konzervirano i restaurirano; 2 - dobro; 3 - zadovoljavajuće; 4 - loše), razdoblje nastanka predmeta, spomenička kategorija/značaj predmeta (A - nacionalni; B - regionalni; C - lokalni; N - nije kategorizirano), mogućnost restauratorskog zahvata, hitne intervencije i stupanj oštećenja predmeta (L - lako oštećen; T - teško oštećen; U - uništen; N - nestao; O - opljačkan).

Na listu Š-06/2 ispunjavaju se podaci o pojedinačnu muzejskom predmetu, odnosno skupini predmeta: redni broj u cjelini i skica spomenika s prikazom oštećenja (za one koji nemaju foto-dokumentaciju).

Na listu Š-06/3 unose se podaci o pojedinačnu muzejskom predmetu, odnosno skupini predmeta: redni broj u cjelini, foto-dokumentacija prije i nakon oštećivanja te naziv predmeta, signatura negativa, datum i autor snimanja.

Na listu Š-06-POM upisuje se ukupna šteta na spomeničkoj cjelini, odnosno popis građe unutar omota Š-06, s podacima o stupnju oštećenja, iznosu štete i vrijednosti muzejskog predmeta.

Omot sadrži i Zapisnik stručne komisije za popis i procjenu ratne štete koji se ispunjava samo u slučaju pljačke muzejske građe.

Obrazac je sastavljen za nepokretne i pokretne sakralne spomenike kulturne baštine, a potom prilagođen za potrebe popisa ratne štete na pokretnim spomenicima kulturne baštine odnosno muzejskoj građi. Unatoč tomu, uglavnom zadovoljava zahtjeve muzejske struke odnosno elemente propisane za dokumentaciju muzejskih predmeta. Uočena manja terminološka nepodudaranja (npr. spomenik - muzejski predmet), kao i tehničke manjkavosti (broj predmeta, broj cjeline, kodovi materijala), uklonjene su naknadnim usuglašavanjem i uvažavanjem stručnih posebnosti.

Veći je problem u ispunjavanju obrasca u pojedinim slučajevima prouzročilo nepoštivanje pravila i standarda muzejske dokumentacije, odnosno njihovo nepostojanje.

Obrada podataka

Na temelju ručno popunjenih obrazaca stvara se baza podataka u Upravi za zaštitu spomeničke baštine Ministarstva kulture, s ciljem popisa cjelokupnih šteta na spomeničkoj baštini Hrvatske (nepokretnoj i pokretnoj).

U MDC-u se pak 1997. pristupilo izradi Registra ratnih šteta na muzejima i galerijama. Na temelju podataka prikupljenih obilaskom terena i upisanih u obrasce izrađeni su prikazi ratne štete pojedinačnih muzejskih ustanova prema rubrikama: zaštita (mjere koje je muzej poduzeo za zaštitu građe od ratnih stradanja), štete na zgradi, štete na građi (zbirni podaci), obnova zgrade i obnova građe. Isto tako, izrađuju se i sumarni tabelarni prikazi o vrstama oštećenja prema muzejskim zbirkama. Tako obrađeni podaci bili bi osnova za izgradnju baze podataka o ratnoj šteti na muzejskoj građi po vrstama zbirke i oštećenju.

Predstavljanje podataka

Već krajem 1997. godine, nakon primarno prikupljenih podataka, MDC objavljuje knjigu *Ratne štete na muzejima i galerijama u Hrvatskoj* na hrvatskom i engleskom jeziku. Poglavlja koja opsežno opisuju akcije i poslove na prikupljanju podataka, pomoći muzejskim ustanovama te odnosima s javnošću potpisuju djelatnici MDC-a : Branka Šulc, Jadranka Vinterhalter i Višnja Zgaga, a priloge o illočkom i vukovarskome muzeju suradnici Mato Batorović i Ružica Marić. Snježana Radovanlija Mileusnić autorica je iscrpne bibliografije monografskih publikacija, kataloga i članaka na temu Domovinskog rata.

Najopsežnije je, dakako, poglavlje Registar ratnih šteta na muzejima i galerijama. Popisano je 56 muzeja i zbirke sa štetom na zgradama i građi, a podaci su sistematizirani po rubrikama navedenim u poglavlju Obrada podataka u ovom radu.

Nakon završetka popisa i procjene ratne štete, krajem 1999., ostvareno je i dvojezično elektroničko izdanje koje je dostupno na web-stranicama MDC-a: <http://www.mdc.hr>. Elektroničko izdanje Registra nadopunjeno je izdanje tiskane knjige iz 1997. tako da su njime predstavljena 74 muzeja, galerija, zbirke i lokaliteta. Za pretraživanje nudi se mogućnost izbora samo određenih rubrika ili slikovnog materijala iz muzeja koji su predloženi na zemljovidu Hrvatske, podijeljenom na županije s označenim stradalim muzejima i zbirkama. Određeni muzej ili podaci o muzeju mogu se izabrati i s popisa muzeja po abecednom redu grada/mjesta. Postoji i mogućnost ispisa.

PRILOG 2

PRIKUPLJANJE I OBRADA PODATAKA ZA REGISTAR MUZEJSKO-GALERIJSKIH USTANOVA U HRVATSKOJ

Markita Franulić, Snježana Radovanlija Mileusnić

Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Uvod

Muzejski dokumentacijski centar (MDC) referalna je ustanova koja se bavi prikupljanjem, obradom i distribucijom informacija na području muzejske djelatnosti.

U središtu je zanimanja MDC-a muzejska i galerijska ustanova, kao specifična kategorija građe, o kojoj se prikupljaju i obrađuju podaci, te diseminiraju različitim korisnicima. Stoga je ustanova (muzej, galerija, zbirka) osnovna jedinica obrade u informacijskom sustavu MDC-a, odnosno središnjoj bazi podataka - Registru muzejsko-galerijskih ustanova, na koju se vezuju podaci iz svih baza. Registar je izrađen 1992., a njegova je struktura bila koncipirana tako da zadovoljava potrebe za preglednom evidencijom ustanova, osoblja, adresa, zbirki, djelatnosti i preplata na izdanja MDC-a. Ta prva varijanta Registra funkcionirala je ponajprije kao automatizirani adresar, što je osobito bilo izraženo pri sortiranju podataka vezanih za ustanovu.

S vremenom se ukazala potreba da Registar postane baza podataka o ustanovama, u kojoj će u obliku strukturiranih zapisa biti organizirano znanje o hrvatskim muzejima, a s ciljem što veće dostupnosti i pretraživosti podataka.

Posljednjih se nekoliko godina struktura početnog Registra mijenjala na temelju iskustva u njegovu vođenju, novog Zakona o muzejima, te osobito s obzirom na pokušaj standardiziranja podataka. Iz Registra su izdvojene zbirke u vlasništvu vjerskih zajednica i one u privatnom vlasništvu, zbog specifičnosti i neujednačenosti podataka te će se za njih izraditi zasebne baze.

Osnovana je i Stručna komisija za Registar muzejsko-galerijskih ustanova koju čine stručnjaci MDC-a, a koja pokušava iznaći rješenja za uočene probleme. Jedan od bitnih problema odnosio se na sadržajnu standardizaciju podataka u bazi. Važno je bilo uspostaviti određen sustav klasifikacije za organiziranje Registra na razini sadržaja.

Isto je tako važna dosljedna primjena terminologije zbog međumuzejske komunikacije i razmjene podataka, osobito potaknute razvojem interneta. Pri izradi prve inačice Registra nije bila utvrđena standardna terminologija za nadzor sadržaja podataka u onim poljima gdje je to moguće provesti. Stoga je Komisija uvela jedan oblik terminološkog nadzora zemljopisnih i administrativnih naziva implementiranjem izbornika termina u rubrikama Tip muzeja, Vrsta muzeja, Djelokrug muzeja i Osnivač. U anketnim upitnicima u tim se ru-

brikama zaokružuju ponuđeni pojmovi. Time su eliminirane pogreške pri unosu podataka, proizvoljnost u ispunjavanju ankete te pogreške i nedosljednosti u ispisu podataka.

Prikupljanje podataka

Podaci za Registar prikupljaju se anketnim upitnikom početkom svake kalendarske godine. Struktura anketnog upitnika slijedi strukturu Registra i sadrži većinu rubrika iz Registra. Iz anketnog upitnika isključena su neka polja koja se ne mijenjaju (npr., kodna oznaka ustanove) ili ona koja se mogu dobiti u MDC-u (npr., godina polaganja stručnog ispita djelatnika jer se ti podaci evidentiraju u MDC-u za cijelu Hrvatsku).

Nastojalo se što više olakšati ispunjavanje anketnog upitnika. U tu se svrhu u rubrikama gdje je to bilo moguće provesti zaokružuju ponuđeni odgovori. Uz većinu polja nude se i objašnjenja o tome što se u njih upisuje. (Tako se, npr., točno definira na što se odnosi sintagma *u sastavu* ili *sastavljen od*, ili što se razumijeva pod zvanjem, a što pod stručnim zvanjem djelatnika). Anketnim upitnikom dobivaju se podaci o promjenama tijekom protekle godine, odnosno aktualno stanje u svakoj pojedinoj ustanovi.

U posljednje tri godine, uz anketni upitnik, muzejima se šalje i ispis podataka o njihovoj ustanovi za prethodnu godinu, kako bi ih se upoznalo s time čemu služe podaci koji se od njih traže, kako se obrađuju i čime mogu rezultirati. To se pokazalo poticajnim jer je odaziv na anketni upitnik u posljednje tri godine porastao s 40-50% na oko 80-90%. S obzirom na postotak odaziva na anketu, iako nisu uvijek ispunjene sve rubrike ili su ponekad pogrešno ispunjene, dobiveni podaci, a kasnije i ispisi iz Registra, mogu se smatrati ažurnim i vjerodostojnim.

Osim anketnim upitnikom, podaci se tijekom cijele godine prikupljaju i na druge načine: usmeno, dopisima, obilascima muzeja, vijestima iz tiska i sl.

Struktura Registra muzejsko-galerijskih ustanova

Registar muzejsko-galerijskih ustanova sadrži podatke o 202 ustanove (muzeji, galerije i zbirke). To je složena baza koja sadrži sedam skupina podataka o: 1) ustanovi, 2) adresama, 3) stručnom osoblju, 4) muzejskim zbirkama, 5) dokumentacijskim zbirkama, 6) prostorima kojima ustanove raspolažu i 7) mikrofilmiranim inventarnim knjigama. Od tih sedam skupina ovdje će se detaljnije prikazati samo skupina 1, skupina 3 i skupina 5.

Podaci o ustanovi

Ova skupina podataka sastoji se od sljedećih polja/rubrika.

Naziv ustanove	Upisuje se službeni naziv ustanove.
Kôd ustanove	Svaka ustanova jednoznačno je određena kodom ustanove. Kod se dodjeljuje u MDC-u prema djelatnosti ustanove kodirane prema <i>Planu muzeološke klasifikacije</i> , koju je izdao <i>Muzejski dokumentacijski centar ICOM-a</i> u Parizu, 1972. te prema kratlici naziva mjesta u kojem se ustanova nalazi. (Npr., Etnografski muzej Zagreb - 630:ZAG; Hrvatski željeznički muzej - 870.3:ZAG)
Tip muzeja	Rubrika sadrži podatak koji određuje tip muzeja (prema: Maroević, Ivo. <i>Mreža muzeja u SR Hrvatskoj: prijedlog</i> . Zagreb, 1989.) Bira se između 4 ponuđena tipa: 1) <i>opći muzej</i> 2) <i>specijalni muzej</i> 3) <i>muzejska zbirka</i> 4) <i>stalna muzejska izložba</i>
Vrsta muzeja	Rubrika "vrsta muzeja", pri unosu i ispisu podataka, uvijek slijedi podatak o tipu muzeja. Tím se podatkom razrađuje tip muzeja po vrstama s obzirom na građu koju pohranjuje. Bira se s liste ponuđenih vrsta ovisno o tipu muzeja. Kod specijalnih muzeja u rubrici Ostalo otvara se prazno polje u koje osoba koja unosi podatke upisuje naziv vrste koja nije zastupljena u izborniku, npr. tiflološki, memorijalni. Podjela općih muzeja preuzeta je od <i>Petera van Menscha</i> . <i>tip: opći muzej</i> <i>vrste: nacionalni - regionalni</i> <i>zavičajni</i> <i>gradski</i> Podjela specijalnih muzeja preuzeta je od Ive Maroevića: <i>tip: specijalni muzej</i> <i>vrste: povijesni</i> <i>arheološki</i> <i>umjetnički</i> <i>etnografski</i> <i>prirodoslovni</i> <i>tehnički</i> <i>ostalo</i>
Djelokrug muzeja	Podatak se odnosi na područje djelovanja muzeja, a inačica je podjele muzeja po teritorijalnom načelu <i>Petera van Menscha</i> . Bira se s liste: 1) <i>lokalni</i> ** 2) <i>županijski i međuzupanijski</i> 3) <i>republički</i> *P. van Mensch dijeli muzeje po teritorijalnom načelu na: a) nacionalne b) regionalne c) gradske d) zavičajne **Pojam <i>lokalni</i> odnosi se na gradski i općinski.
Godina osnivanja	Numerički podatak - upisuje se godina osnutka muzeja.
Kategorija građe	Upisuje se samo jedno slovo: A, B ili C. Podatak se upisuje u MDC-u i nije sadržan u anketnom upitniku. Kategorizacija muzejske građe provedena je u MDC-u pri uvođenju u Registar i otada nije ažurirana. Rubrika će se ažurirati na temelju podataka o registraciji zbirke pri nadležnom Zavodu za zaštitu spomenika kulture.
Kategorija zgrade	Upisuje se vrijednost muzejske zgrade na temelju stručne procjene Državne uprave za zaštitu spomenika kulture. Kategorije su od 0 do 5, s time da se nulom označava najviša kategorija.
Datum ažuriranja	Računalo automatski upisuje datum unosa ili mijenjanja podataka.

Osnivač	Osnivač muzeja bira se s ponuđene liste jedinica uprave: 1) <i>grad</i> 2) <i>općina</i> 3) <i>županija</i> 4) <i>republika</i> 5) <i>ostalo</i>
Ravnatelj	Unosi se prezime i ime ravnatelja ustanove.
U sastavu	Ako muzej nije samostalna ustanova, nego dio veće cjeline, upisuje se naziv nadređene ustanove.
Sastavljen od (tablica)	Generira se na osnovi unijetih podataka.
Voditelj	Unosi se prezime i ime voditelja, ako je riječ o ustanovi u sastavu.
Posjet	Upisuje se radno vrijeme muzeja za posjetitelje, uz eventualne napomene.
Podaci o restauratorsko-preparatorskoj radionici	Podaci se vode samo o tome postoji li restauratorsko-preparatorska radionica u muzeju. Podaci se unose biranjem između dviju opcija: <i>Da/ Ne</i> .
Knjižnica	Vode se podaci o tome postoji li muzejska knjižnica ili ne. Ako knjižnica postoji bira se između dviju opcija, ovisno o tome kojim je korisnicima namijenjena: <i>a) samo za stručno osoblje</i> <i>b) i za vanjske korisnike</i>
Voditelj knjižnice	Bira se (u obliku: prezime, ime) iz liste stručnog osoblja, svrstane po abecedi, koja se dobiva iz skupine podataka o stručnom osoblju zaposlenom u muzeju.

Podaci o stručnom osoblju

Skupina podataka o stručnom osoblju sadrži osnovne podatke isključivo o stručnim djelatnicima muzejsko-galerijskih ustanova. Pojam stručnog osoblja odnosi se na sljedeća stručna zvanja, utvrđena Zakonom o muzejima (1998.): kustos / viši kustos / muzejski savjetnik; muzejski tehničar / viši muzejski tehničar; konzervator / viši konzervator / konzervator savjetnik; restaurator / viši restaurator / restaurator savjetnik; preparator / pomoćni preparator / viši preparator; dokumentarist; muzejski pedagog; informatičar; arhivist; bibliotekar; fotograf i ostali stručni djelatnici.

Podaci se vode za 719 stručnih muzejskih djelatnika.

Skupina podataka sastoji se od 9 polja/rubrika.

Prezime	Unosi se prezime stručnog djelatnika.
Ime	Unosi se ime stručnog djelatnika.
Stručna sprema	Unosi se kratica za stručnu spremu (npr., VSS, VŠS, SSS...).
Zvanje	Unosi se zvanje stečeno školovanjem/diplomom (npr., dipl. arheolog, prof. etnologije i povijesti umjetnosti...).
Stručno zvanje	Unosi se stručno zvanje djelatnika, odnosno zvanje u ustanovi, stečeno prema Zakonu o muzejima (npr., kustos, preparator...).
Znanstveni stupanj	Unosi se kratica za znanstveni stupanj (npr., mr., dr.).
Godina rođenja	Unosi se godina rođenja u obliku: GGGG.
Godina polaganja stručnog ispita	Unosi se godina polaganja stručnog ispita u obliku: GGGG.
Datum ažuriranja	Računalo automatski upisuje datum unosa ili mijenjanja podataka.

Podaci o dokumentacijskim zbirkama

Rubrike podataka o muzejskim i dokumentacijskim zbirkama sadrže ista polja, samo što svaka dokumentacijska zbirka sadrži oznaku da je riječ o dokumentacijskoj zbirci. Na temelju te oznake može se dobiti zaseban ispis dokumentacijskih zbirki.

Podaci o zbirkama sastoje se od 9 polja/rubrika.

Naziv zbirke	Unosi se onaj naziv zbirke pod kojim se vodi u muzeju ili pod kojim je registrirana pri nadležnom Zavodu za zaštitu spomenika kulture.
Kustos-voditelj zbirke	Bira se (u obliku: prezime, ime) iz liste stručnog osoblja, svrstane po abecedi, koja se dobiva iz skupine podataka o stručnom osoblju zaposlenom u muzeju.
Komada ukupno	Unosi se ukupan broj predmeta u zbirci.
Komada inventarizirano	Unosi se broj inventariziranih predmeta određene zbirke.
Registracija zbirke - broj i godina	Unose se podaci o evidentiranju zbirke pri nadležnom Zavodu za zaštitu spomenika kulture: broj, godina i pripadajuća kategorija. Na temelju tih podataka u Registar se upisuje kategorija muzejske građe.
Baza podataka	Unosi se podatak o tome postoji li računalna baza podataka u kojoj se obrađuju muzejski predmeti okupljeni u zbirci. Bira se jedna od dviju ponuđenih opcija: Da/ Ne.
Naziv programa	Unosi se naziv programa, ako se zbirka računalno obrađuje (npr., PROMUS 2).
Unijeto u bazu	Unosi se broj računalno obrađenih inventarnih predmeta.
Datum ažuriranja	Računalo automatski upisuje datum unosa ili mijenjanja podataka.

Uočeno je da je potrebno dodati polje *Vrsta zbirke* kako bi se i ti podaci mogli sortirati. Primijenit će se ista klasifikacija koja se koristi za specijalne muzeje (po I. Maroeviću).

Korisnici

Struktura Registra temelji se i prilagođava stvarnim potrebama korisnika, a podaci grupiraju za potrebe određenog tipa korisnika. On ponajprije služi muzejima i muzealcima kao izvor i sredstvo razmjene informacija o njihovoj djelatnosti.

Jedan je od glavnih korisnika Ministarstvo kulture koje iz Registra crpi podatke za planiranje politike muzejske djelatnost i stvaranje financijskih planova. Isto tako, Registar je dobar izvor informacija za stvaranje mreže muzeja prema Zakonu o muzejima. I Hrvatsko muzejsko vijeće u svojim analizama koristi podatke iz Registra. MDC prosljeđuje informacije još i Zavodu za kulturu, Državnom uredu za statistiku, raznim međunarodnim ustanovama i udruženjima: ICOM-u, UNESCO-u, Interpolu i dr. Na temelju podataka prikupljenih za Registar ispunjavaju se anketni upitnici slične tematike za razne međunarodne organizacije. Primjerice, za UNESCO-vu bazu muzeja i kulturnih spomenika podaci o Hrvatskoj dostavljeni su selekcijom podataka iz Registra.

Podaci se u vidu adresara, kao najjednostavnijeg oblika ispisa, daju na zahtjev muzejima i raznim kulturnim ustanovama za njihove *mailing liste*, uredništvima časopisa iz područja kulture, veleposlanstvima RH u svijetu ili, pak, tvrtkama koje nude usluge i proizvode koji bi mogli zanimati muzeje.

Od 1998. izrađuje se statistički pregled podataka iz Registra prema sljedećim kategorijama podataka:

1	Raspored muzeja po županijama	
2	Struktura osnivača muzeja	
3	Prikaz udjela koliko muzeja pripada većoj muzejskoj cjelini, a koliko ih je u sastavu neke druge, nemuzejske ustanove	
4	Udio muzeja koji su sastavljeni od više ustanova	
5	Raspodjela muzeja po tipovima (Hrvatska)	
6	Raspodjela muzeja po tipovima (županije)	
7	Raspodjela muzeja po djelokrugu	
7a	Raspodjela muzeja po djelokrugu i tipu	
8	Prikaz vremena osnutka muzeja	
9	Raspodjela stručnih djelatnika po stručnim zvanjima	
10	Raspodjela stručnih djelatnika po znanstvenom stupnju	
11	Prosječna starost djelatnika	
12	Odnos dokumentacijskih i muzejskih zbirki	
	MUZEJSKE ZBIRKE	
13	Inventariziranost ukupnog broja predmeta u zbirkama	
14	Prikaz računalno obrađenih zbirki	
15	Prikaz broja muzeja koji računalno obrađuju zbirke	
	DOKUMENTACIJSKE ZBIRKE	
16	Inventariziranost ukupnog broja predmeta u zbirkama	
17	Prikaz računalne obrađenosti zbirki	
18	Prikaz broja muzeja koji računalno obrađuju zbirke	
19	Broj muzeja koji imaju restauratorsko-konzervatorsku radionicu	
20	PROSTORI - Stalni postav	iskazuje se brojem i prosječnom veličnom stalnog postava
21	PROSTORI - Čuvaonica (depo)	iskazuje se brojem i prosječnom veličnom čuvaonice (depoa)
22	PROSTORI - Uredski prostor	iskazuje se brojem i prosječnom veličnom uredskog prostora
23	Broj muzeja koji imaju mrežne stranice	
24	Broj muzeja koji imaju el. poštu	
25	MUZEJSKE KNJIŽNICE	

Na temelju takvih statističkih pregleda moguće je izraditi različite analize na zahtjev vanjskih korisnika, kao i za korištenje u MDC-u.

Registar na Internetu

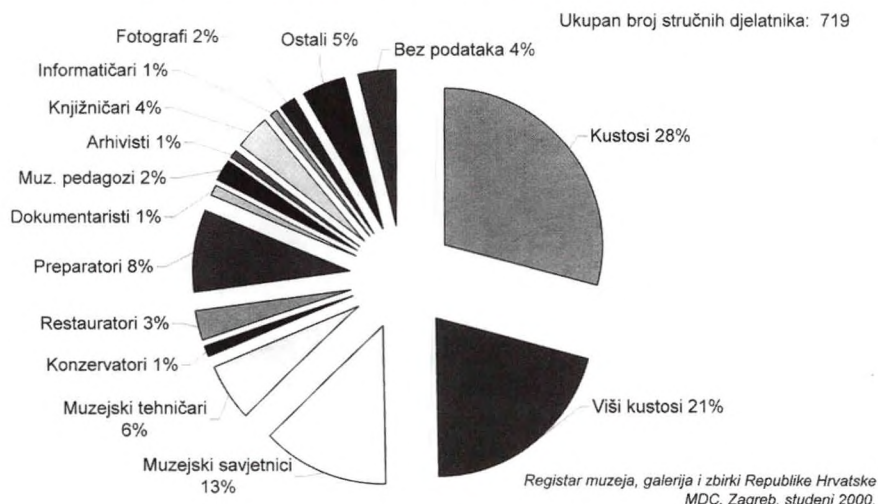
Registar je statična baza podataka koja ponajprije služi sistematizaciji podataka i njihovu lakšem pretraživanju, dok se distribucija podataka donedavna provodila isključivo u obliku ispisa na papiru. Kako bi se ostvario izravan pristup Registru što većem broju korisnika, planira se njegovo stavljanje na internet. Izrađen je projekt *Registar hrvatskih muzeja i galerija online* i proslijeđen Ministarstvu kulture na prihvaćanje.

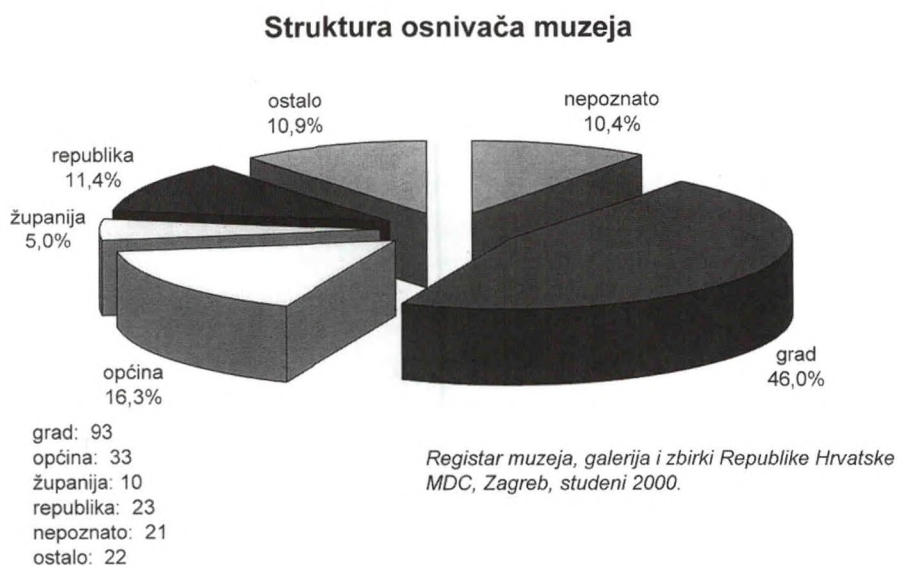
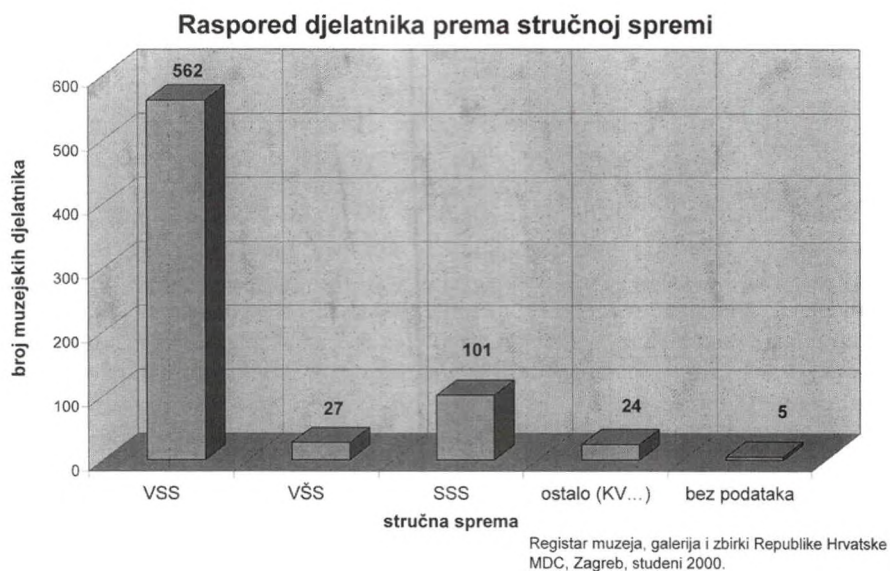
Podaci iz Registra mogli bi se koristiti i pri uspostavljanju hrvatske mreže muzeja, koja je predviđena Zakonom o muzejima. Upravo bi toj organizacijskoj primjeni mreže u velikoj mjeri mogao pomoći internet kao sredstvo komunikacije između muzeja, između Ministarstva kulture i MDC-a i njegovih baza podataka kao vrste tehnološkog i organizacijskog servisa takve mreže.

Prilozi

Grafikoni su izrađeni na temelju analize stanja pojedinih aspekata muzejske djelatnosti u Hrvatskoj za 2000. prema podacima iz *Registra muzejsko-galerijskih ustanova u Hrvatskoj*.

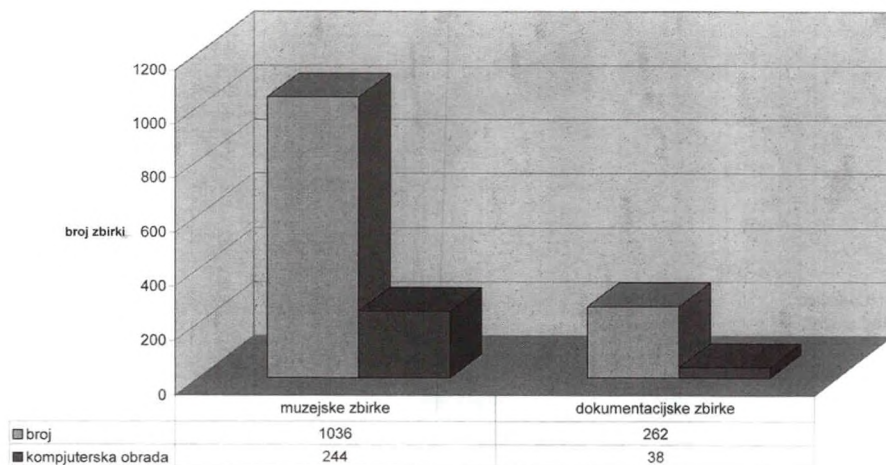
Raspodjela djelatnika prema stručnim zvanjima

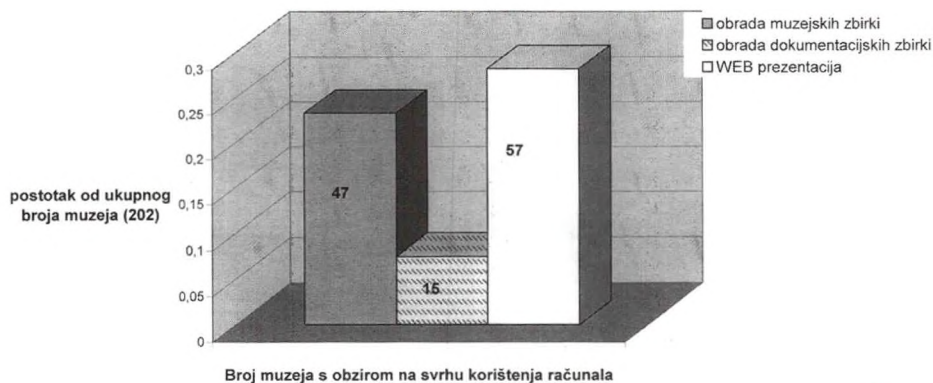

Registar muzeja, galerija i zbirki RH
MDC, Zagreb, studeni 2000.

Informatička inventarizacija muzejskih i dokumentacijskih zbirki

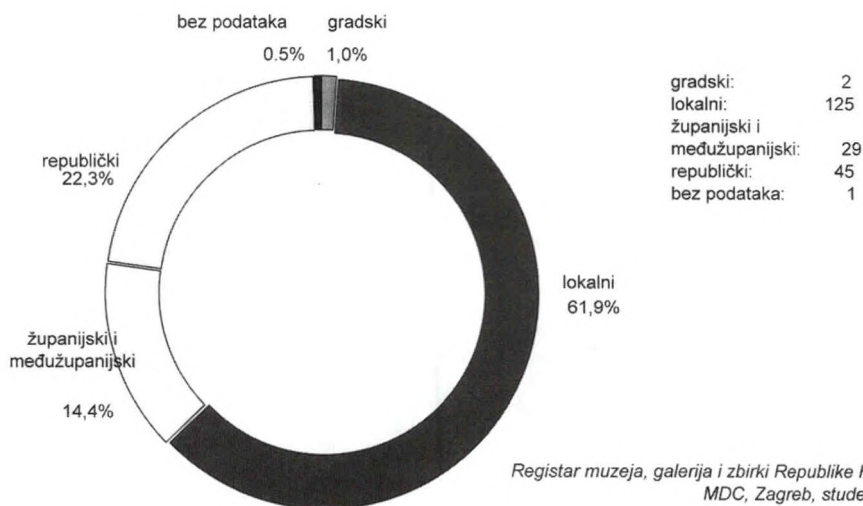

Upotreba računala u muzejima i galerijama

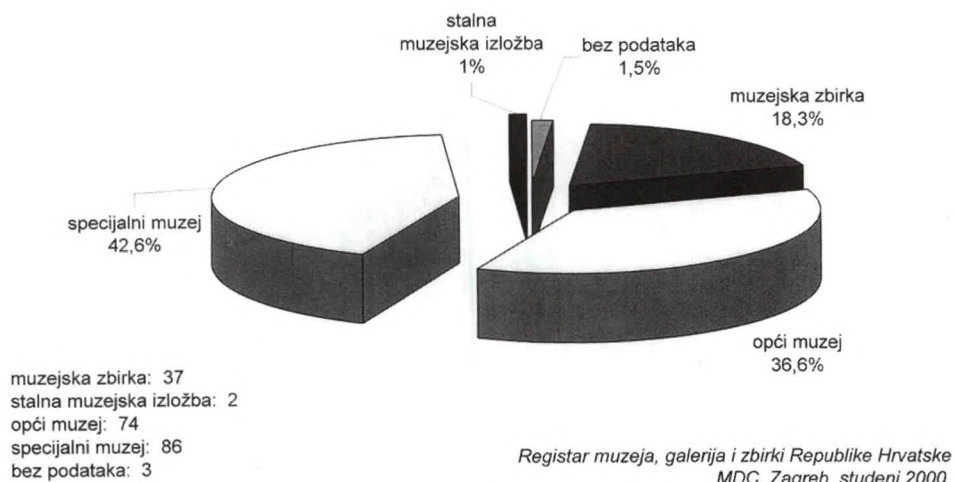

Registar muzeja, galerija i zbirki RH
MDC, Zagreb, studeni 2000.

Raspored muzeja prema djelokrugu

Raspored muzeja po tipovima

PRILOG 3

PROBLEMI PREDMETNE OBRADE NEKNJIŽNE GRAĐE S POSEBNIM OSVRTOM NA OBRADU CRTEŽA I GRAFIKA

Mikica Maštrović

Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

Budući da predmeti vizualne građe imaju svoje specifičnosti koje ih razlikuju od predmeta tekstualnih djela, trebamo težiti unapređenju pristupa tim predmetima. Predmet figuralne slike istodobno je generički i specifičan. Na slici mogu biti prikazani različiti objekti, bića i događaji, ali i apstraktni i neopipljivi pojmovi. Prikazano djelo posebna je vrsta predmeta, jedinstvenog za slike, pa je nužna koordinacija predmetne analize i formalna katalogiziranja.

Slikovna građa može se tražiti iz više razloga. Ako netko želi vidjeti kako nešto izgleda, slika je logičan izvor. To može značiti da nas zanima izgled određenog predmeta, npr., stolice iz 18. st. ili zrakoplova iz 1930. Slike mogu biti i više od toga. One mogu otkriti kako je razdoblje izgledalo, društveni i povijesni, pa čak i psihološki ili filozofski aspekt. Figuralne slike doslovni su portreti svoga vremena. Čak je nefiguralna umjetnost indirektan dokument jer je refleksija kulture koja ga je stvorila. Slike i fotografije mogu pokazati ne samo kako je neko razdoblje izgledalo, nego i što je bilo važno zabilježiti, otkrivajući njegove vrijednosti. Slike iz prošlosti izravno su svjedočanstvo o svijetu koji je okruživao druge ljude u drugim vremenima.

Za analiziranje predmeta slikovna djela, potrebno je pokušati odrediti *značenje* koje slika otkriva, i vezu između tog značenja i riječi koje se koriste kako bi ga opisale. To se *značenje* razlikuje od informacije koju pruža fizički opis slikovna djela, odnosno ono što slikovni predmet jest ili predstavlja (slika u ulju, mrtva priroda), a ne što znači. Za razliku od bibliografskog opisa, značenje slike može se usporediti s predmetnom analizom tekstualne građe, gdje se analizira značenje riječi u tekstu, a ne vrsta koju određeno djelo ili predmet predstavlja. Međutim, treba se prisjetiti da, u bibliografskom smislu, deskriptivna informacija utječe na korisnikovu procjenu vrijednosti predmetne informacije, na ikonografsku analizu prikaza, te na samo značenje. Slika iz 19. st. o događaju iz 18. st. može biti manje točna od onovremene skice. Prikaz pauna u ranokršćanskoj umjetnosti simbolizira vječni život, dok isti prikaz u kasnijem razdoblju može simbolizirati taštinu.

Problem je, dakle, analizirati i opisati značenje slikovnih djela, klasificirati i definirati vrste značenja koje slika može imati. Uspijemo li u tome, dobili bismo korisnu bazu za stvaranje predmetno orijentiranih organizacijskih shema za slike. Da bismo razvili sustav za klasificiranje značenja na slikama, potrebno je poznavanje teorije značenja u umjetnosti, teorije značenja u jeziku i neke klasifikacijske teorije. Zašto su nam važne ove tri teorije?

Upravo zbog toga što bez jedinstva ova tri elementa nema niti valjana opisa sadržaja likovnog djela. To znači da likovne elemente i poruke moramo "pretočiti" u njihovo značenje u jeziku, a jezični pojmovi kojima izražavamo sadržaj likovnog djela moraju biti na određen način sređeni i korišteni.

Erwin Panofsky, glasoviti povjesničar umjetnosti, razvio je teoriju koja opisuje tri razine značenja u umjetničkom djelu.¹ Iako je razvijena unutar pojmova renesansne umjetnosti, temelji se na općoj analizi načina na koje percipiramo i interpretiramo doživljaj. Njegova teorija značenja pogodna je za široku primjenu, odnosno bilo koje figuralno slikovno djelo.

Prvu razinu značenja Panofsky naziva *predikonografijom*, a definira je kao "primaran ili prirodan predmet, podijeljen na činjeničan i izražajan".² Drugi je način definiranja ove razine značenja generički opis predmeta i radnji prikazanih na slici. Potrebno je svakodnevno poznavanje predmeta i događaja da bismo prepoznali muškarca, ženu, dijete ili, da upotrijebimo Panofskyjev primjer, podizanje šešira. To su primjeri primarna predmetnog značenja, koje je činjenično. Primarno predmetno značenje Panofsky opisuje i kao izražajno, koje otkriva raspoloženje djela, npr., "žalobni karakter poze ili geste, ili domaću i smirenu atmosferu interijera."³ Percepcija izražajna značenja zahtijeva određenu osjetljivost, koja je još uvijek dio praktična, odnosno iskustvena doživljaja tj. svakodnevna poznavanja predmeta i događaja. Nije neophodno poznavati priču o raspeću da bismo osjetili tugu ili samilost *Piete*.

Znanje stečeno praktičnim doživljajem svijeta jest sve što je potrebno za razumijevanje činjenična i izražajna značenja. Činjenično značenje relativno je objektivno, dok je izražajno relativno subjektivno. Prvo opisuje što je na slici, a drugo o čemu je slika. Činjenično značenje lako je opisati i indeksirati, budući da se svi uvijek prije složimo oko opisa predmeta slike ili događaja nego oko opisa raspoloženja ili emocija tj. izražajna značenja slike. Vjerojatno se možemo složiti da je *Migrant Mother* slikarice Dorothee Lange slika žene i djece, ali se puno teže dogovoriti je li to slika o snazi, patnji ili odlučnosti. Treba li analitičar predmeta likovna djela preuzeti rizik ograničavanja značenja doživljaja njihovim indeksiranjem, ili prednost koju daje pristup slici temeljen na izražajnom sadržaju preteže nad tim rizikom? Odgovor na to pitanje ovisi o potrebama korisnika. Traže li korisnici češće slike prema prikazanim raspoloženjima, tada bismo trebali razmotriti indeksiranje izražajna značenja slike.

Dok pokušavamo klasificirati riječi koje se koriste za opis predmeta slike, važno je odrediti razlike koje postoje između značenja na slikama i značenja u jeziku, kako bismo otkrili njihov utjecaj na analizu predmeta slike. Razlike između riječi i slike mogu biti očite. Međutim, neuspjeh u analizi tih razlika, u prepoznavanju njihovih implikacija, doveo je do nerješivih problema pri opisivanju teme slike. Da li bismo sliku određene građevine trebali pronaći pod njezinim nazivom ili pod generičkim pojmom tipa građevine (neboder)? Oda birom druge mogućnosti, krši se "knjiško" načelo koje daje prednost specifičnijem pojmu.

¹ Panofsky, Erwin. *Studies in iconology : humanistic themes in the art of the renaissance*. New York : Harper & Row, 1962.

² Isto, str. 5.

³ Isto, str. 4.

Jedna teorija značenja jezika čini se pogotovo korisnom za razjašnjavanje ove razlike između riječi i slike. Radi se o Fregeovoj teoriji značenja⁴ po kojoj riječi imaju smisao (Sinn) i značenje (Bedeutung). Međutim, ta dva elementa nisu usklađena.⁵ U njegovu klasičnom primjeru, riječi "večernja zvijezda" i "jutarnja zvijezda" imaju različit smisao, ali isto značenje. Posljedica je ove tvrdnje da riječ s jednim smislom može imati nekoliko značenja. Smisao riječi "zvijezda" može se primijeniti na milijune pojedinačnih zvijezda, od kojih svaka ima različito značenje. U članku koji istražuje predmetno indeksiranje dokumenata, W. J. Hutchings kaže da "smisao riječi određuje opseg njezina potencijalnog značenja."⁶

Kad gledamo sliku, proces je obrnut. Smisao slike ne određuje opseg njezina značenja, već značenje određuje smisao slike. Kako bismo primijenili teoriju značenja na dvodimenzionalnu cjelovitost slike i njezinih predmeta, u ovom su kontekstu značenja definirana kao prikazi koji se javljaju na slici, a ne kao stvarni predmeti ili radnje koje predstavljaju.

Što obuhvaća predmetna analiza? Ako prikaze možemo definirati kao značenja za smisao riječi koje se koriste za njihovo opisivanje, čini se da ne možemo očekivati od prikaza da se uredno i jednostavno prenesu u riječi. Kako je smisao riječi povezan s brojem individualnih prikaza (značenja), tako je i jedan prikaz (značenje) povezan s različitim mogućim smislom. Pri analizi predmeta slike, zapravo pokušavamo odrediti mogući smisao značenja pred nama.

Neka slika će gotovo uvijek imati značenje za riječi koje opisuju specifičan predmet koji slika predstavlja, npr., Golden Gate. Slika ima značenje za generičke pojmove (most) ili apstraktne pojmove (arhitektura). Slike su istodobno generičke i specifične: bilo koja slika mosta, uključivši dijagram, ujedno je i slika određenog i specifičnog mosta, čak i ako ne predstavlja stvarno postojeći, imenovani most. Ovisno o određenoj slici i prigodi u kojoj će se koristiti, pristup joj se može osigurati generičkim ili specifičnim riječima, ili objema. Kako bi se takve odluke donijele razborito, mora se shvatiti da slika ima značenje i za generičke i za specifične riječi. Barem tri postojeće sheme za indeksiranje slika djeluju na tom načelu simultana generičkog i specifičnog pristupa, iako to ne moraju jasno izraziti.⁷

Analizirali smo vrste značenja koje slika može imati i odnose između slike i riječi koje opisuju njihovo značenje. Pri tome smo koristili Panofskyjev koncept razina značenja na slikama, i lingvističku teoriju smisla i značenja, što je teorijski temelj za klasificiranje teme slika. Činjenični aspekt ili aspekt *što* Panofskyjeve predikonografske razine značenja ekvivalentan je generičkom značenju slike: nazovimo to *generičko što*. *Specifično što* može se

⁴ Gottlob Frege (1848.–1925.) njemački filozof i matematičar, osnivač suvremenog oblika simboličke logike.

⁵ Smisao je isto što i značenje ali, shvaćeno šire, kao nešto što nije ograničeno na jezik. U slučaju kada se smisao i značenje ograničavaju na jezik, značenje se pripisuje pojedinim riječima, a smisao rečenicama. Značenje je ono po čemu neki predmet nešto znači, bitna sastavnica svakog ljudskog djelovanja i opstojanja. Značenje je nešto unutrašnje, skriveno, što tek treba pronaći, otkriti.

⁶ Hutchings, John W. The problem of aboutness in documents analysis. // Journal of informatics 1, 1 (April 1977), 18.

⁷ Preaud, Maxime; Michel Rio. Images sans histoire : methode de description des images et classement informatique. // First International Conference on Automatic Processing of Art History Data and Documents. Pisa, Scuola Normale Superiore, 4-7 September 1978.

opisati kao jedan aspekt Panofskyjeve ikonografske razine značenja, iako Panofsky ne razlikuje *što* i *o čemu* na ovoj razini. Teoriju značenja koristimo kako bi poduprli ideju da se *što* može podijeliti na *generičko što* i *specifično što*. Sporno je da u određenim trenucima tako možemo podijeliti riječi *o čemu* jer one opisuju emocije i apstraktne pojmove, i mogu se smatrati generičkim.

Prema iznijetom slijedi da se predmeti mogu kategorizirati kao *generičko što*, *specifično što* i *o čemu*. Koristeći ove kategorije i kombinirajući ih s fasetnim pristupom analizi teme, možemo prijeći na konstruiranje fasetne klasifikacije, ne samih slika, nego njihovih predmeta.⁸

Svrha je razvijanja fasetne klasifikacije za predmete slika unaprijediti naše razumijevanje analize slike i indeksiranja slikovne građe, odnosno sve elemente dobivene diobom jedne osnovne skupine prema jednom nizu diobenih karakteristika.⁹ Različite fasete za klasificiranje predmeta slike mogu se početno definirati kao one koje sadrže odgovore na već ranije spomenuta pitanja *Tko? Što? Kada? Gdje?*. Svaka se od tih osnovnih faseti može podijeliti na aspekte *što u specifičnom smislu*, *što u generičkom smislu*, i *o čemu*.

Ranganathan je prvi u potpunosti shvatio da načelo sinteze, odnosno udruživanja izdvojenih elementarnih pojmova može dati daleko kvalitetniju i gipkiju shemu nego do tada korišteno načelo identificiranja traženih pojmova među nizovima prethodno sastavljenih složenih skupina i podskupina. Analizom predmeta i sinteza stručnih oznaka, autor je izdvojio ne samo opće aspekte koji se mogu pojaviti uz bilo koji predmet, nego i različite aspekte unutar samih specifičnih predmeta. Prema spomenutoj klasifikaciji, osnovne su kategorije sve fasete i njihovi elementi koji se mogu javiti pri fasetnoj analizi nekog predmeta, odnosno sadržaja, a svode se na pet kategorija. To su: *osobnost*, *tvar*, *energija*, *prostor* i *vrijeme*, a odgovaraju na već spomenuta pitanja *Tko? Što? Kada? i Gdje?*.

Relativno je lako predmetno obraditi sliku u zbirci za specifičnu upotrebu. U zbirci općeg karaktera moramo voditi računa o zadovoljenju potreba heterogenih korisnika, ali je vrlo teško predvidjeti sve one potrebe koje treba povezati s određenom slikom. Bilo bi vrlo korisno provesti istraživanje korisnika i njihovih potreba, odnosno jesu li određeni tipovi korisničkih zahtjeva učestaliji od drugih. Dok se takvo istraživanje ne provede, najvažnije je da se klasifikator usredotoči na sliku koju obrađuje, odnosno na glavnu ili središnju temu.

Ne postoji opće pravilo po kojem bismo mogli odrediti "glavni ili središnji predmet" slike. Klasifikator mora postaviti pitanje: "*Što* je prikazano na slici, *gledajući cjelovito?*" ili, također gledajući cjelovito, "*O čemu* se na slici radi?"

U dosadašnjem izlaganju o predmetu slike i predmetnom označivanju, *o čemu*, kao i *što* na slikama, shvaćali smo kao aspekte koje treba predmetno označiti. Međutim, vidjeli smo da *o čemu* teži subjektivnoj analizi slike. Pripada li zgrada Muzeja za umjetnost i obrt arhitekturi historicizma i prikazuje li van Aycckova slika bračnu vjernost? Oboje može biti upitno. Znači li to da se subjektivnost kod predmetnog označivanja mora izbjegavati? Subjek-

⁸ Faseta je pojam koji označava sastavnicu, na temelju određene karakteristike, složene teme. Fasetna klasifikacija teme slike znači logičan raspored sastavnih dijelova slikovnih tema.

⁹ Fasetna klasifikacijska shema identificira teme po njihovim dijelovima i traži da se odgovarajući dijelovi slože kako bi omogućili oznaku klase za djelo. Vidjeti: Chan, Lois Mai. *Cataloging and Classification: an introduction*. New York: McGraw-Hill, 1981. Str. 345.

tivnost, bez obzira radi li se o subjektivnoj analizi ili sudu, ulazi u gotovo svaki aspekt predmetnog označivanja slike. Analiza *o čemu* je subjektivna, ali i analiza *što* je pomalo subjektivna. Identificiranje predmeta slike, radnji, vremena i prostora na slici, ovisi o iskustvu i znanju osobe koja predmetno označuje vizualnu građu. Prema tome, moramo prihvatiti činjenicu da postoji subjektivnost pri predmetnom označivanju. Istodobno, moramo biti svjesni nedostataka koje nam ta subjektivnost donosi - u prvom redu nedosljednost. No, valja priznati da subjektivni sudovi i analize mogu omogućiti i dragocjen pristup informaciji. Korisnost subjektivnog pristupa predmetnoj analizi ističe Stanley Rice.¹⁰ Iako on možda pre naglašava subjektivnost, analizu i označivanje *o čemu* zasigurno ne treba otpisati samo radi njegove subjektivne prirode. Odluku o predmetnom označivanju *o čemu* treba donijeti na temelju prirode i namjene određene zbirke. Može se zaključiti da je nužno pokušati označiti *o čemu* ako korisnici neke zbirke trebaju pronaći ilustracije apstraktnih ideja, tema, pojmova i simboličkih prizora. Kod predmetnog označivanja u općoj zbirci potrebu za *o čemu* ne možemo zaobići. Svaka bi slika morala imati indeksirano središnje *što* i *o čemu*.

Nije zanemariva i dubina predmetnog označivanja *o čemu* i *što*. Postoje uglavnom praktična ograničenja dubine označivanja, a to su vrijeme i novac. Ako postoje uvjeti, tada je vrlo poželjno povećati broj označenih predmeta za svaki primjerak vizualne građe, pogotovo ako se radi o općim zbirkama u koje dolaze različiti korisnici s vrlo različitim potrebama. Ono što je nezaobilazno, i što svakako moramo učiniti, jest predmetno označivanje središnje i glavne teme svake slike. Svako predmetno označivanje perifernih tema bio bi nepotreban "luksuz".

Zbog nedostatka dokumentacije i podataka o građi koja se obrađuje, klasifikatoru će prije samog predmetnog označivanja trebati vremena da pronađe odgovore na pitanja *Tko? Što? Gdje? i Kada?*. Naslov koji katalogizator daje djelu mora biti dovoljno opisan i jasan, a informacija sadržana u naslovu opisuje se u napomeni u kojoj se donosi sadržaj djela. Sastavljanje naslova i opis djela u napomeni vrlo je usko povezano s predmetnim označivanjem, budući da sve predmetne odrednice moraju biti sadržane u formalnom opisu djela. Pri predmetnom označivanju slikovne građe, odnosno odabiru predmetnice, klasifikatori moraju voditi računa i o nekim drugim aspektima vezanim za građu. Vrlo je važna učestalost prikaza određenog predmeta, odnosno je li on često slikan ili su to novi aspekti koji se rijetko mogu pronaći u zbirkama slika. Često se predmet ne nalazi u prvom planu i nije dovoljno jasno prikazan, što ne mora biti razlog njegova izostavljanja. Moramo voditi računa i o tome je li stvaralac djela želio prikazati određeno gledište. Sve su to vrlo bitni elementi koji bi morali biti uvaženi pri sadržajnoj obradi vizualne građe koja je vrlo često jedino svjedočanstvo o nekom vremenu i prostoru.

¹⁰ Rice, Stanley. Picture retrieval by concept coordination : a self-interpreting model file. // Special libraries 60(December 1969).